

פרשת וישב התשע"ט

adk1010@gmail.com

הרב ארי דוד קאהן

1. בראשית פרק לו, א-לו

(א) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען: (ב) אלהו תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה היתה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלקה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם: (ג) וישאל אהב את-יוסף מפל-בניו כיי-בן-זקנים הוא לו ועשה לו כתנת פסים: (ד) ויראו אחיו כיי-אלו אהב אביהם מפל-אחיו וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם: (ה) ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו: (ו) ויאמר אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי: (ז) והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתתונו לאלמתי: (ח) ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול תמשל בנו ויוספו עוד שנא אתו על-חלמתי ועל-דברי: (ט) ויחלם עוד חלום אחר ויספר אתו לאחיו ויאמר הנה חלמתי חלום עוד והנה השמש והירח ואתד עשר כוכבים משתתנים לי: (י) ויספר אל-אביו ואל-אחיו ויגער-בו אביו ויאמר לו מה החלום הזה אשר חלמת הבוא נבוא אני ואמך ואחיי להשתתות לך ארצה: (יא) ויקנאו-בו אחיו ואביו שמר את-הדבר: (יב) וילכו אחיו לרעות את-צאן אביהם בשכם: (יג) ויאמר ישראל אל-יוסף הלוהו רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני: (יד) ויאמר לו לך-נא ראה את-שלוש אחיך ואת-שלוש הצאן והשבני דבר וישלחהו מעמק חבון ויבא שכמה: (טו) וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה-תבקש: (טז) ויאמר את-אחי אנכי מבקש הגידה-נא לי איפה הם רעים: (יז) ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים בלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדות: (יח) ויראו אתו מרחק ובטרם יקרב אליהם ויתנפלו אתו להמיתו: (יט) ויאמרו איש אל-אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא: (כ) ועתה לכו ונהרגהו ונשלחהו באתד הברות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה-יהיו חלמתי: (כא) וישמע ראובן ויצלהו מידם ויאמר לא נפנו נפש: (כב) ויאמר אליהם ראובן אל-תשפכו-דם השליכו אתו אל-הבור הזה אשר במדבר ויך אל-תשלחו-בו למען הציל אתו מיידם להשיבו אל-אביו: (כג) ויהי כאשר-בא יוסף אל-אחיו ויפשיטו את-יוסף את-כתנתו את-כתנת הפסים אשר עליו: (כד) ויקחהו וישלכו אתו הברה והבור רק אין בו מים: (כה) וישבו לאכל-לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הזלכים להוריד מצרימה: (כו) ויאמר יהודה אל-אחיו מה-בצע פי נהרג את-אחינו וכסינו את-דמו: (כז) לכו ונמכרנו לישמעאלים ויגנו אל-תהי-בו כיי-אחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו: (כח) ויעברו אנשים מדבנים סחרים וימשכו ויעלו את-יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף לישמעאלים בעשרים פסג ויביאו את-יוסף מצרימה: (כט) וישב ראובן אל-הבור והנה אין-יוסף בבור ויקרע את-בגדיו: (ל) וישב אל-אחיו ויאמר הילד איננו ואני אנה אני-בא: (לא) ויקחו את-כתנת יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את-הכתנת בדם: (לב) וישלחו את-כתנת הפסים ויביאו אל-אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר-נא כתנת בנו הוא אם-לא: (לג) וכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף: (לד) ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על-בנו ימים רבים: (לה) ויקמו כל-בניו וכל-בנותיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כיי-ארד אל-בני אבלי שאלה ויבך אתו אביו: (לו) והמדנים מכרו אתו אל-מצרים לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים: פ

2. תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף קב עמוד א

"ויהי בעת ההיא וירבעם יצא מירושלים וגו'." (מ"א"א) תנא משום רבי יוסי, עת היא, מזמנת לפרענות. (בראשית לח) "ויהי בעת ההיא וירד יהודה".... תנא משום רבי יוסי, עת היא, מזמנת לפרענות. (מ"א"ב) "וילך רחבעם שכם כי שכם באו כל ישראל, להמליך אתו" - תנא משום רבי יוסי, מקום מזמן לפרענות - בשכם ענו את דינה, בשכם מכרו אחיו את יוסף, בשכם נחלקה מלכות בית דוד.

3. בראשית פרק יב, ה-ח

(ה) ויקח אברם את-שרי אשתו ואת-לוט בן-אחיו ואת-פל-רכושם אשר רכשו ואת-הגפש אשר-עשו בתרו ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו ארצה כנען: (ו) ויעבר אברם בארץ עד מקום שכם עד

אלון מורה והכנעני אז בארץ: (ז) ויבא ה' אל-אברהם ויאמר לזרעה אתן את-הארץ הזאת ויבן שם מזבח לה' הגרעה אליו:

4. רמב"ן בראשית פרק יב פסוק ו

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם - אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה, ואמרו (תנחומא ט) כל מה שאירע לאבות סימן לבנים, ולכן יאריכו הכתובים בספור המסעות וחפירת הבארות ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאלו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת, וכולם באים ללמד על העתיד, כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלשת האבות יתבונן ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו:...ויעבור אברהם בארץ עד מקום שכם - היא עיר שכם, כן זה שם המקום ההוא. ושכם בן חמור על שם עירו נקרא. וכתב רש"י נכנס לתוכה עד מקום שכם להתפלל על בני יעקב כשיבואו מן השדה עצבים. ונכון הוא. ואני מוסיף כי החזיק אברהם במקום ההוא תחלה, וקודם שנתן לו את הארץ, נרמז לו מזה כי בניו יכבשו המקום ההוא תחלה קודם היותם זוכים בו, וקודם היות עון יושב הארץ שלם להגלותם משם. ולכן אמר והכנעני אז בארץ ...

5. בראשית פרק לד

(יג) וייענו בני-יעקב את-שכם ואת-חמור אביו במרמה ויזדברו אשר טמא את דינה אחתם:

(לא) ויאמרו הכזונוה יעשה את-אחותנו: פ

6. רמב"ן בראשית פרק לד

(א) וטעם בת לאה אשר ילדה ליעקב - לומר שהיא אחות שמעון ולוי המקנאים ונוקמים נקמתה. והזכיר אשר ילדה ליעקב - כי כל האחים קנאו בה: (יג) ורבים ישאלו, ואיך עשו בני יעקב הצדיקים המעשה הזה לשפוך דם נקי...:

7. ספורנו בראשית פרק לד פסוק לא

הכזונוה - שאין ראוי לתבוע עלבונה. יעשה - עם הארץ. את אחותנו - שאינה זונה, וראוי לתבוע עלבונה, ושהיא אחות לנו, וראוי לנו לתבוע עלבונה. והנה פשיטתונו יושב הארץ באלה אין ראוי שיתקומם.

8. בראשית פרק לה, כב

ויהי בשפן ישראל בארץ שהיא גילגל ראונו וישפכ את-בלקה פילגש אביו וישמע ישראל פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר:

9. בראשית פרק מט, ג-ד

(ג) ראונו בכרי אתה פחי וראשית אוני נתר שאת וינח עז: (ד) פחז פמלים אל-תותר פי עלית משפכי אביך אז חללת יצועי עליה: פ

10. דברי הימים א פרק ה, א-ג

(א) ובני ראונו בכור-ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו לבני יוסף בן-ישראל ולא להתנחש לבכרה: (ב) כי יהודה גבר באחיו ולנגיד ממנו והבכרה ליוסף: ס (ג) בני ראונו בכור ישראל חנוף ופלוא חצרון וכרמי:

11. פסיקתא זוטרתא (לקח טוב) בראשית פרשת וישלח פרק לה סימן כב

וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. הפסוק הזה מופלג לשנים, כדי לייחס את ראובן עם שאר בני יעקב, שנאמר ויהיו בני יעקב. א"ר סימון קשה לפני הקדוש ברוך הוא לעקור ג' ייחוסם ממקומם, וה"ד ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור, ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו ליוסף ולא להתייחס לבכורה (דה"א ה א), אמור מעתה בכורת ממון ניטלה ממנו, ולא ניטלה ממנו בכורת רחמים, שנא' ולא להתייחס לבכורה, אין מייחסין ליוסף אלא לראובן, וה"ד ויהי בשכון ישראל בארץ וגו' ויהיו בני יעקב שנים עשר:

12. שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישלח פרק לה סימן כב

פילגש אביו. מהו פילגש פילוג שימוש: וישמע ישראל. שמע מה שעשה ראובן כבש כעסו ולא קיללו, לא לו ולא לזרעו, כמו שעשה נח, ללמד שיש יתרון לחכם מן הכסיל: ויהיו בני יעקב שנים עשר.

הפסוק הוא מופלג לשנים וריוח בתוך, ללמדך שאפילו בשעת קלקולו אין מיחסין תחלה אלא לראובן, שהרי הזכיר חטאו, וסמוך לו ויהיו בני יעקב שנים עשר, שכולם כשרים,

13. תרגום אונקלוס בראשית פרק לה פסוק כב

והנה, פד ישׁרא ישׁראל בארעא ההיא, ואזל ראובן, וישׁכיב ית בלהה לחינתא דאבוהי, וישמע ישׁראל וקהו בני יעקב תרי עסר.

14. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כה עמוד א

משנה. מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם,

15. הר"ן על הרי"ף מסכת מגילה דף טז עמוד א

מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם. מעשה ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו נקרא ולא מתרגם משום כבוד יעקב:

16. רש"י מסכת מגילה דף כה עמוד א

מעשה ראובן - וישכב את בלהה פילגש אביו. נקרא - בבית הכנסת. ולא מתרגם - חיישינן לגנותו.

17. רש"י בראשית פרשת וישלח פרק לה פסוק כב

וישכב. מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הכתוב פאלו שכבה; ולמה בלבב וחקל יצועיו? שפשמטה רחל נטל יעקב מטתו, שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה; בא ראובן וטבע עלבון אמו, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? לקח בלבב (שבת נ"ה):

ויהיו בני יעקב שנים עשר. מתחיל לענן ראשון, משנולד בנימין נשלמה המטה ומעטה ראויים להמנות, ומנאן; ורבותינו דרשו, למדנו בא, שפלן שוין וכלן צדיקים, שלא חטא ראובן:

18. רשב"ם בראשית פרק לה פסוק כב

וישמע ישראל - לא נכתב זה אלא להודיעך שבשביל ששמע יעקב את הדבר אמר לו בשעת צוואתו פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך:

19. רד"ק בראשית פרק לה פסוק כב

וילך ראובן - הלך לאהל בלהה וישכב עמה:

פילגש אביו - אשת אביו היתה נקראת פילגש; שראובן חשב כי לא היתה אסורה עליו לפי שהיתה תחלה שפחה ואחר כן לקחה אביו לפילגש והכתוב מעיד עליה שהיתה לו לאשה, כמו שאמר ותתן לו בלהה שפחה לאשה, והיתה אסורה עליו, כי בני נח נצטוו על העריות כמו שכתבנו, כל שכן בני יעקב, לפיכך נטל ממנו יעקב בכורתו, כמו שאמר, בחללו יצועי אביו, ונתנה בכורתו ליוסף:

20. רמב"ן בראשית פרק לה פסוק כב

וישמע ישראל - סיפר הכתוב ענותנותו, כי שמע בחלל בנו יצועיו, ולא צוה שיוציאוהו מביתו מכלל בניו ולא ינחל עמהם, אבל ימנה עמהם ויהיו שנים עשר, והוא ימנה ראשון. ולכך עשה משתי הפרשיות פסוק אחד, כי אף על פי שהוא תחלת ענין, שבא למנות השבטים משנולדו כולם, רמז כי ראובן לא נדחה במעשהו: ועל דרך הפשט יתכן שבלבל ראובן יצועי בלהה מפחדו שלא תלד ליעקב עוד, כי הוא הבכור, וחשב לקחת שני חלקים ויפסיד יותר מכל האחים, ולא פחד מאמו כי זקנה היתה, ואולי מתה זלפה, או חשש לכבוד אמו בעבור היותה שפחה. ולכן נטלה ממנו הבכורה מדה כנגד מדה, וזהו טעם ויהיו בני יעקב שנים עשר, כי לא הוליד אחרי כן:

21. שכל טוב (בובר) בראשית פרשת וישב פרק לז סימן ב

את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו. עמם היה מתגרה כסבור שבני פילגשים הם:

22. רש"י בראשית פרשת וישב פרק לז פסוק ב

והוא נער. שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשער, ממשמש בעיניו, כדי שהיה נראה יפה: את בני בלהה. פלומר ורגיל אצל בני בלהה, לפי שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן:

23. בראשית פרק לה, א-ל

(א) ויהי בעת ההוא נירד יהודה מאת אחיו ויט עד-איש עדלמי ושמו חיריה: (ב) וירא-שם יהודה בת-איש פנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה: (ג) ותהר ותלד בן ויקרא את-שמו ער: (ד) ותהר עוד ותלד בן ויקרא את-שמו אונן: (ה) ותסף עוד ותלד בן ויקרא את-שמו שלה והיה בכזיב בלדתה אתו: (ו)

ויקח יהודה אשה לער בכורו ושמה תמר: (ז) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימתהו ה': (ח) ויאמר יהודה לאונן **בא אל-אשת אחיך ונבם אתה והקם גרע לאחייך:** (ט) ויגדע אונן כי לא לו יהיה הנרע והיה אמר אל-אשת אחיך ושחת ארצה לבלתי נתור-גרע לאחייך: (י) וגרע בעיני ה' ואשר עשה נמת גם-אתו: (יא) ויאמר יהודה לתמר פלתו שבי אלמנה בית-אביך עדי-יגדל-שלה בני כי אמר פון-ימות גם-הוא פאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה: (יב) וירבו הימים ותמת בת-שוע אשת-יהודה וינחם יהודה ויפל על-גגו צאנו הוא וחירה רעהו העדלמי תמנתה: (יג) ויגד לתמר לאמר הגה חמיה עלה תמנתה לגז צאנו: (יד) ותסר בגדי אלמנותה מעליה ותכס בצעירה ותתעלף ותשב בפתח עינים אשר על-דך תמנתה כי ראתה פי-גדל שלה והוא לא-ינתנה לו לאשה: (טו) ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: (טז) ונט אליה אל-הדך ויאמר הבה-נא אבוא אליך כי לא ידע פי כלתו הוא ותאמר מה-תתנלי כי תבוא אלי: (יז) ויאמר אנכי אשלח גדי-עזים מן-הצאן ותאמר אם-תתן ערבון עד שלחך: (יח) ויאמר מה הערבון אשר אסון-לך ותאמר חתמך ופתילך ומטף אשר בנדך ויתן-לה ויבא אליה ותהר לו: (יט) ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה: (כ) וישלח יהודה את-גדי העזים בני רעהו העדלמי לקחת הערבון מיד האשה ולא מצאה: (כא) וישאל את-אנשי מקמה לאמר **אינה הקדשה** הוא בעינים על-הדך ויאמרו לא-היתה בזה **קדשה**: (כב) וישב אל-יהודה ויאמר לא מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא-היתה בזה **קדשה**: (כג) ויאמר יהודה תקח-לה פן נהיה לבז הגה שלחתי הגדי הנה ואתה לא מצאתה: (כד) ויהיו כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר **זנתה** תמר פלתה וגם הגה הרה לזנוגים ויאמר יהודה הוציאנה ותשרף:

24. בראשית פרק לט,

(א) ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר סרים פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד הישמעאלים אשר הורדהו שמה: (ב) ויהי ה' את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו המצרי: (ג) ויבא אדניו פי ה' אתו וכל אשר-הוא עשה ה' מצליח בידו: (ד) וימצא יוסף תן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו על-ביתו וכל-ישלו נתן בידו: (ה) ויהי מאז הפקיד אתו בביתו ועל פל-אשר ישלו ויבדך ה' את-בית המצרי בגלל יוסף ויהי ברפת ה' בכל-אשר ישלו בבית ובשדה: (ו) ויעזב פל-אשר-לו ביד-יוסף ולא-ידע אתו מאומה פי אם-הלחם אשר-הוא אוכל ויהי יוסף יפה-תאר ויפה מראה: (ז) ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת-אדניו את-עיניה אל-יוסף ותאמר **שכבה עמי:** (ח) וימאן ויאמר אל-אשת אדניו הן אדני לא-ידע אתי מה-בבית וכל אשר-ישלו נתן בידו: (ט) איננו גדול בבית הנה ממני ולא-חשך מפני מאומה פי אם-אותך באשר את-אשתו ואיך אעשה הרעה הגדלה הזאת וחסאתי לאלהים: (י) ויהי כדברה אל-יוסף יום ויום ולא-שמע אליה לשכב אצלה להנות עמה: (יא) ויהי כהיום הנה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית: (יב) ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה ויגס ויצא החוצה: (יג) ויהי פראותה פי-עזב בגדו בידה ויגס החוצה: (יד) ותקרא לאנשי ביתה ותאמר להם לאמר ראו הביא לנו איש עברי לצחק בנו בא אלי לשכב עמי ואקרא בקול גדול: ...

25. העמק דבר בראשית פרק לט פסוק יד

לצחק בנו. הבינה מדברי יוסף טענות מיוחדות שאי אפשר למלא רצון אשת האדון בפרטות, מה שאין בזה טעם בשארי בני בית, וגם ראתה אותו יפה שהוא סיבה עלולה לזנות כדאיתא ביומא דל"ה ב' נאה הייתי וטרוד ביצרי, על כן חשבה שבאמת הוא רועה זונות ומפתה נשי הבית, מש"ה מצאה לב לאמר להן בפשיטות לצחק בנו, עד שבא אלי לשכב עמי, לפתות אותי שאתרצה לו:

26. ויקרא פרק יח פסוק ג

כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקותיהם לא תלכו:

27. ספרא אחרי מות פרשה ח סוף פרק יב

(ח) או כמעשה ארץ מצרים וכמעשה ארץ כנען לא תעשו, יכול לא יבנו בניינות ולא יטעו נטיעות כמותם תלמוד לומר ובחקותיהם לא תלכו, לא אמרתי אלא בחוקים החקוקים להם ולאבותיהם ולאבות אבותיהם ומה היו עושים האיש נושא לאיש והאשה לאשה, האיש נושא אשה ובתה והאשה ניסת לשנים לכך נאמר ובחקותיהם לא תלכו.